

Stiftelsen Fryx
Organisationsnummer: 878001-6211
E-post: exp@fryx.se

Beslut för grundskola

efter tematisk tillsyn av mottagande av elever i fristående grundskola vid Fryxellska skolan åk 4-9, med huvudman Stiftelsen Fryx, belägen i Västerås kommun

Skolinspektionens beslut

Föreläggande

Skolinspektionen bedömer att det finns brister i arbetet med mottagande och urval av elever vid Fryxellska skolan 4-9, med huvudman Stiftelsen Fryx, belägen i Västerås kommun. Skolinspektionen förelägger med stöd av 26 kap. 10 § skollagen (2010:800) Stiftelsen Fryx att senast den **1 mars 2022** vidta åtgärder för att avhjälpa påtalade brister. De vidtagna åtgärderna ska senast samma dag skriftligen redovisas för Skolinspektionen.

Beslutet om föreläggande gäller omedelbart.

Nedan anges de åtgärder som huvudmannen måste vidta för att avhjälpa de påtalade bristerna samt den lagstiftning med tillhörande föreskrifter som huvudmannens åligganden följer av. Enligt 2 kap. 8 § skollagen ansvarar huvudmannen för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i skollagen, föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen och de bestämmelser för utbildningen som kan finnas i andra författningar. Vidare ska huvudmannen enligt 4 kap. 7 § skollagen, om det vid uppföljning, genom klagomål eller på annat sätt kommer fram att det finns brister i verksamheten, se till att nödvändiga åtgärder vidtas. Dessa bestämmelser ligger till grund för samtliga åtgärder i beslutet om föreläggande.

Skälen för Skolinspektionens ställningstagande i fråga om att verksamheten inte uppfyller krav som följer av föreskrifter som gäller för verksamheten (påtalad brist) samt i fråga om de skyldigheter som huvudmannen måste fullgöra (åtgärder) redovisas nedan under rubriken Motivering till föreläggande.

Mottagande av elever i fristående förskoleklass och/eller grundskola

Skolinspektionen konstaterar att Stiftelsen Fryx, i egenskap av huvudman för Fryxellska skolan, inte uppfyller författningskraven avseende arbetet med mottagande och urval av elever vid den aktuella skolenheten.

Åtgärder

Stiftelsen Fryx ska, i egenskap av huvudman för Fryxellska skolan, säkerställa att mottagandet och urvalet till skolenheten sker i enlighet med skolförfattningarnas krav på öppenhet. I detta ingår att:

- Säkerställ att det på förhand inför varje ansökningsperiod för respektive inriktning fastställs vilken lägsta godtagbara nivå av färdigheter en elev ska uppvisa för att eleven ska anses ha förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. (10 kap. 9, 35-36 §§ skollagen samt 9 kap. 25-27 §§ skolförordningen [2011:185])
- Säkerställ att information ges till varje vårdnadshavare som ansöker om plats till sina barn på skolenheten om beslut om lägsta godtagbara nivå av färdigheter och om antal platser som ska tillsättas. (10 kap. 9, 35-36 §§ skollagen samt 9 kap. 25-27 §§ skolförordningen)
- Säkerställ att information ges till varje vårdnadshavare som ansöker om plats till sina barn på skolenheten om hur elever med samma provresultat särskiljs vid ett urvalsförfarande. (10 kap. 9, 35-36 §§ skollagen samt 9 kap. 25-27 §§ skolförordningen)
- Se till att bedömningskriteriet helhet, som används för bedömning av färdighetsprov kopplat till dansinriktningen, endast tillämpas om det kan utformas och kommuniceras på ett objektivt, sakligt och förutsägbart sätt utan godtyckliga moment. (10 kap. 9, 35-36 §§ skollagen)

samt 9 kap. 25-27 §§ skolförordningen)

Bakgrund

Skolinspektionen genomför under våren och hösten 2021 en tematisk tillsyn avseende mottagandet av elever i fristående förskoleklass och grundskola. I den tematiska tillsynen har Fryxellska skolan ingått. Skolinspektionens utredning har genomförts genom översyn av information på skolans hemsida, genom att skriftligt underlag har begärts in och granskats samt genom intervjuer med vårdnadshavare till elever som inte erbjudits plats inför höstterminen 2021, elever, lärare, skolans rektor och person med särskilt ansvar för mottagande. Intervjuerna har genomförts på distans den 25 augusti 2021.

De övergripande frågeställningarna för den tematiska tillsynen är:

1. *Är förskoleklassen och grundskolan öppna för alla elever?*
2. *Sker urval till förskoleklassen och grundskolan på ett korrekt sätt?*

Vid aktuell skola har Skolinspektionen särskilt granskat skolans genomförande av färdighetsprov, mot bakgrund av att Stiftelsen Fryx har ett särskilt tillstånd att använda färdighetsprov inför årskurs 4 som villkor för antagning samt som grund för urval när det finns fler sökande än antal platser vid skolenheten Fryxellska skolan.

Motivering till föreläggande

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att arbetet med mottagande och urval till Fryxellska skolan inte lever upp till författningarnas krav på öppenhet.

Skolinspektionen kan konstatera att det saknas en på förhand fastställd lägsta nivå i fråga om vilket provresultat eleverna ska uppnå för att kunna bli antagen till Fryxellska skolan genom färdighetsprov. Detta gäller för såväl dans- som musikutbildningen. Antagningsgränsen bestäms istället varje år utifrån enskilda elevers prestationer och lärarnas skiftande sätt att bedöma färdigheter efter det att proven genomförts. Tillsynen visar att poängen för ett godkänt prov varierar eftersom elevunderlaget varierar och platserna enligt skolan behöver fyllas. Syftet med att skolan fått tillstånd att använda färdighetsprov är att de ska kunna avgöra om de sökande har förutsättningar att tillgodogöra sig den aktuella utbildningen. Om gränsen för antagning justeras utifrån det sökande elevunderlaget förfelas således syftet med färdighetsproverna. Därtill leder förfarandet till brister i förutsägbarheten och transparensen i mottagandeprocessen. Enligt Skolinspektionens bedömning är det också ottydligt för vårdnadshavare och elever hur många platser som kommer att tillsättas på skolenheten genom färdighetsproverna. Antalet elever som kan tas in till utbildningen måste inte bara beslutas utan även kommuniceras inför respektive mottagningsomgång. Skolinspektionens utredning visar därutöver att det saknas information till elever och vårdnadshavare, kring hur urvalet går till om exempelvis två elever har samma poäng på färdighetsprovet och det endast finns en plats tillgänglig. Även de bristerna leder till en mottagande- och urvalsprocess utan tillräcklig transparens, förutsägbarhet och rättssäkerhet.

Skolinspektionen bedömer även att det finns brister i arbetet med utformning och bedömning av färdighetsprovet till dansinriktningen. Skolinspektionens bedömning är att bedömningskriteriet som har beteckningen "helhet" i inriktningen för dans är vagt och oprecist. Tillsynen visar att innehållet i begreppet "helhet" varierar utifrån vem som gör bedömningen och det är i ärendet mycket ottydligt vilka eventuella specifika färdigheter som faktiskt mäts genom detta bedömningskriterium. Kriteriet är brett utformat på ett sätt som gör det sannolikt att bedömningen får inslag av godtycke samt blir oförutsägbar för elever och vårdnadshavare.

Rättslig reglering

Tester och prov får inte utgöra villkor för antagning eller grund för urval till eller inom en skolenhet. Tester och prov får inte heller utgöra villkor för fortsatt utbildning vid en skolenhet eller i den elevgrupp som eleven tillhör. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter som innebär undantag från första och andra styckena för utbildning från och med årskurs 7 och, om det finns särskilda skäl, även för utbildning från och med årskurs 4. Sådana föreskrifter får innebära att bestämmelsen i 30 § första stycket om en annan elevs berättigade krav på placering vid en skolenhet nära hemmet åsidosätts. (10 kap. 9 § skollagen)

Varje fristående grundskola ska vara öppen för alla elever som har rätt till utbildning i grundskolan. Utbildningen får dock begränsas till att avse

1. vissa årskurser,
2. elever som är i behov av särskilt stöd, och
3. vissa elever som utbildningen är speciellt anpassad för. (10 kap. 35 § skollagen)

Om det inte finns plats för alla sökande, ska urvalet göras på grunder som är förenliga med 35 § första stycket och som Statens skolinspektion godkänner, om inte annat följer av

1. föreskrifter som meddelats med stöd av 9 § tredje stycket,
2. andra föreskrifter som avser fristående skolor med särskild pedagogisk inriktning eller särskilda utbildningar, eller
3. ett beslut som har fattats med stöd av 9 a § (10 kap. 36 § första stycket skollagen)

En huvudman som anordnar utbildning som kräver att eleverna har särskilda färdigheter i bild, idrott och hälsa, musik eller slöjd får från och med årskurs 7 använda färdighetsprov som

1. villkor för antagning till en viss skolenhet eller elevgrupp,
2. grund för urval till en viss skolenhet eller elevgrupp när det finns fler sökande än platser, och
3. villkor för fortsatt utbildning vid en viss skolenhet eller elevgrupp. (9 kap. 25 § skolförordningen)

Statens skolinspektion får efter ansökan besluta att en huvudman får använda färdighetsprov från och med årskurs 4 i de fall som avses i 25 §, om det finns särskilda skäl med hänsyn till utbildningens innehåll och inriktning. Beslutet ska avse en viss skolenhet eller viss elevgrupp. (9 kap. 26 § skolförordningen)

När färdighetsprov används som grund för urval till en viss skolenhet får ingen annan urvalsgrund tillämpas (9 kap. 27 § skolförordningen)

Förarbetsuttalanden

Huvudregeln är att en fristående skola ska vara öppen för alla som har rätt till utbildning i grundskolan. Med att skolan ska vara öppen för alla avses här bl.a. att skolan i mån av plats ska ta emot alla sökande som har rätt till utbildning i grundskolan och att särskilda intagningskrav, t.ex. visst etniskt ursprung eller viss församlingstillhörighet, inte får finnas. Om det inte finns plats för alla sökande till en fristående grundskola, ska urvalet ske efter grunder som är godkända av Statens skolinspektion. En fristående skola som inte har plats för alla sökande måste göra urvalet på grunder som inte sätter kravet på öppenhet för alla elever ur spel. (prop. 2009/10:165 s. 382 f. och 744)

Färdighetstester kan fylla en viktig funktion i samband med antagning och urval till utbildningar som kräver särskilda färdigheter. Ett syfte med sådana tester är att bedöma möjligheten för en elev att följa en utbildning som erbjuds inom ramen för en viss profil. Det kan inte anses ligga i en elevs intresse att påbörja en utbildning med viss profil för att sedan efter ett tag upptäcka att hon eller han saknar

förutsättningar för att kunna slutföra den. Ett annat syfte är att göra ett urval av elever när antalet sökande överstiger antalet platser. (prop. 2009/10:165 s. 371)

Grundskolan ska erbjuda en allsidig grundläggande utbildning, inte en specialisering som kan hämma elevernas möjlighet att tillgodogöra sig en bred utbildning i alla ämnen. Regeringen föreslår att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ges ett bemyndigande att utfärda föreskrifter om att färdighetsprov ska kunna användas efter godkännande av ansvarig myndighet fr.o.m. årskurs 7. Om det finns särskilda skäl ska det dock vara möjligt att använda tester även i lägre årskurser, dock tidigast fr.o.m. årskurs 4. Sådana skäl kan t.ex. vara att det gäller en sedan länge pågående verksamhet och att färdighetstesterna används på ett sätt som är förenligt med den praxis som i dag accepteras av Statens skolinspektion. Föreskrifterna ska få innebära att den så kallade närhetsprincipen åsidosätts. Att som villkor för antagning ställa upp krav på medlemskap i en förening eller dylikt kan t.ex. inte anses förenligt med de föreslagna bestämmelserna eller med skollagen i övrigt. Användande av färdighetstester bör endast tillåtas i begränsad omfattning efter ansökan till och godkännande av ansvarig myndighet. (prop. 2009/10:165 s. 372)

Färdighetstester kan fylla en viktig funktion i samband med antagning och urval till utbildningar som kräver särskilda färdigheter. Ett syfte med sådana tester är att bedöma möjligheten för en elev att följa en utbildning som erbjuds inom ramen för en viss profil. Det kan inte anses ligga i en elevs intresse att påbörja en utbildning med viss profil för att sedan efter ett tag upptäcka att hon eller han saknar förutsättningar för att kunna slutföra den. Ett annat syfte är att göra ett urval av elever när antalet sökande överstiger antalet platser. (prop. 2009/10:165 s. 371)

Huvudmannen måste vara tydlig med vilka urvalsgrunder som används till skolenheten och i vilken ordningsföljd de används. Urvalsgrunderna ska vidare vara transparenta och förutsägbara för de sökande. Urvalsgrunderna får inte ändras under pågående ansöknings- och antagningsprocess om de påverkar kravet på öppenhet. (prop. 2015/16:184, s. 9–10)

Praxis

Högsta förvaltningsdomstolen har avseende urval till kommunala skolor uttalat följande. Bestämmelsen förutsätter att kommunen gör ett urval av de elever som måste anvisas plats i en annan skola än den önskade. Av bestämmelsen framgår dock inte närmare hur ett sådant urval ska gå till. Kommunen har därmed en viss frihet att bestämma vilka kriterier som ska läggas till grund för prioriteringen. Ett grundläggande krav är emellertid att urvalet sker på ett objektivt, sakligt och icke-diskriminerande sätt och med hänsyn tagen till vad som sammantaget är bäst för samtliga inblandade elever. (Högsta förvaltningsdomstolens dom HFD 2015 ref. 50)

Av ett tillståndsbeslut där Skolinspektionen tidigare prövat vilka grunder för urval som godkänns framgår följande. För att tillämpningen av färdighetsprov ska ske transparent och rättssäkert måste det enligt Skolinspektionen vara förutsebart hur många elever som antas inför varje ansökningsperiod och hur bedömning görs. Enligt Skolinspektionens bedömning var det i detta fall inte tydligt att den ansökande huvudmannen avsåg ha ett bestämt antal elever inför varje ansökningsperiod och att elever och vårdnadshavare skulle informeras om detta. Om det exakta antalet inte är bestämt i förväg finns en risk att ytterligare elev/elever antas på godtyckliga grunder. (Skolinspektionens beslut den 26 november 2020, diarienummer 2020:6006)

Färdighetsprov får endast användas om det är nödvändigt för att utbildningen kräver färdigheter som huvudmannen måste försäkra sig om att eleverna har för att kunna följa utbildningen i det aktuella ämnet. När färdighetsprovet ska användas som villkor för antagning måste det således krävas en viss poängsumma för att kunna antas till utbildningen. För att tillämpningen av färdighetsprov ska ske transparent och rättssäkert måste det enligt Skolinspektionen vara förutsebart hur många elever som

antas inför varje ansökningsperiod och hur bedömning görs. (Skolinspektionens beslut den 26 november 2020, diarienummer 2020:6006)

Att inte ha klara bedömningskriterier med tydliga grunder för rangordningen kan leda till godtyckliga bedömningar avseende vilka elever som ska tas in efter genomfört färdighetsprov då skolan avser att använda färdighetsproven som grund för urval. Det blir också svårt för eleven att veta vad som krävs för att bli antagen. (Skolinspektionens beslut den 4 februari 2013, diarienummer 2011:2132)

Skolinspektionens utredning

Allmänt om mottagnings- och urvalsförfarandet

Tillsynen visar att det inte finns någon på förhand beslutad lägstanivå i fråga om vilken poäng som krävs för att man ska kunna bli antagen på Fryxellska skolan. Av Skolinspektionens utredning framgår i inkommen dokumentation inför aktuell tillsyn, i skolans interna rutindokument *Färdighetstest i dans på Fryxellska skolan* att maxpoäng för dansprovet är 300 poäng och lägsta poäng för att bli antagen är 240 poäng. I motsvarande rutindokument *Färdighetstest i musik på Fryxellska skolan*, framgår att maxpoäng för musikprovet är 50 poäng. Ingen lägsta poäng för antagande till musikinriktningen finns angiven i dokumentet. Av intervjuer med skolans personal framkommer det att skolan i verkligheten inte har någon på förhand beslutad fast poänggräns för antagning till någon av inriktningarna. Ämnesansvarig för dans känner till exempel inte till att 240 poäng skulle vara lägsta poäng för att kunna bli antagen, däremot vet hen att 210 poäng utgör medelpoäng. Ämneslärarna uttrycker i intervjun att poängen måste variera från år till år eftersom elevunderlaget som söker varierar, samtidigt som platserna behöver fyllas och ger som exempel att man i år behövt gå ner till 175 poäng för att uppnå elevantalet i dansinriktningen, även om man helst ser att eleverna har lägst 210 poäng. På frågan om hur man då vet att eleverna har förutsättningar att klara utbildningen, svarar ämnesansvariga och rektor i intervjuerna att man ändrar undervisningen och/eller börjar undervisningen på en nivå som passar elevunderlaget. Av inför denna tillsyn inkomna dokument *Rutiner för antagning av elever* och *Svar på begäran om information*, och av intervjuer med ansvarig för mottagande, lärare och rektor framgår det att när testperioden är slut får expeditionen besked om var årets gränser går för antagna, reserver och ej antagna. Expeditionen får besked om gränserna efter att lärarna har gjort sambedömningen. Rektor bekräftar att poängen varierar från år till år och att det i dansinriktningen beror på att olika danslärare är delaktiga och att vissa sätter högre poäng och att ribban då blir högre och att andra sätter lägre och då blir ribban lägre. När man bytt arbetande danslärare har man olika nivåer på hur man sätter poäng, snällare och strängare, beroende på egna erfarenheter och sitt sätt att se det, säger rektor. Rektor uppger också att man inte alltid har fyllt platserna, till exempel i år i dans, där man bestämde sig för en lägsta poäng och där alla som inte hade uppnått den poängen fick besked om att de inte fick en plats. Rektor uppger i intervjun att han ser en förbättringspotential gällande poänggränser. Han är medveten om att det uppges olika saker i olika dokument och berättar vidare att man tidigare haft en fastställd poäng innan färdighetsproven startar, men att man de senaste åren fastställt poängen efter provens genomförande.

Att det på förhand saknas fastställd poänggräns för den lägsta poäng som krävs för mottagande på skolan leder även till brister avseende öppenheten och förutsägbarheten i förfarandet. På skolans hemsida finns inte angivet vilka poänggränser som gäller för att bli antagen. Inte heller i ansökningsformulär eller de brev där eleven blir kallad till antagningsprov, finns poänggränser för antagning angivna. I intervjuer med vårdnadshavare framkommer att det från skolan inte lämnas någon information om poäng, kriterier eller urval, innan färdighetstesterna.

Tillsynen visar att skolan inte är tydlig med hur många platser som kommer att tillsättas genom färdighetsprov det aktuella året. Av Skolinspektionens utredning framkommer det i *Rutiner för antagning av elever* och i intervjuer med skolans personal att skolan har 66 platser i musik- respektive

dansinriktning. I *Svar på begäran om information* framkommer däremot ingen uppgift om hur skolan informerar om antalet platser. På hemsidan, i ansökningsformuläret till skolan och i de olika svarsbrev som skickas till vårdnadshavarna finns inte någon information om antalet platser för respektive inriktning.

Tillsynen visar att skolan inte tydligt kommunicerar vilken rangordning som råder i en situation där två elever har samma poäng och det endast finns en tillgänglig plats, vilket medför en bristande förutsägbarhet, transparens och rättssäkerhet. Av utredningen framkommer att det varken i informationsfilmer om färdighetsproven eller i informationen i anslutning till ansökan anges hur urvalet går till för att skilja två elever som har samma poäng åt ifall det saknas plats för dem båda på utbildningen. Inte heller i de brev till vårdnadshavare där elever kallas till färdighetsprov, finns information om det.

Om färdighetsprovet för inriktning dans

De färdigheter som mäts i färdighetsprovet för dans, finns angivna i *Svar på begäran om information* och i rutindokumentet *Färdighetstest i dans för Fryxellska skolan*:

1. *rytm* där den sökandes förmåga att känna puls, höra fraser och hålla takten bedöms.
2. *koordination* där den sökandes förmåga att röra olika delar av kroppen till en sammansatt rörelse bedöms
3. *uppfattningsförmåga* där den sökandes förmåga att efter instruktion och förevisning kunna utföra danssteg
4. *rörelsekvalitet* där den sökandes förmåga att kunna anpassa sina rörelser till musik och olika sammanhang, i olika tempon (snabbt, långsamt, mjukt och hårt) bedöms
5. *helhet* – innebär helhetsintrycket av elevens dans ur motorisk, fysisk och musikalisk aspekt

Tillsynen visar att bedömningskriteriet **helhet** inte tillämpas på ett förutsägbart eller rättssäkert vis. I intervjun berättar ämnesansvarig lärare för dansinriktningen att kriteriet handlar om hur de fyra andra kriterierna samspelar. På följdfrågor om varför helheten bedöms som eget kriterium lämnar läraren ingen konkret eller tydlig beskrivning. På frågan till läraren om eleverna fått samma rangordning utan att helheten bedömts för sig, svarar läraren att "vi som bedömer kan tycka jätteolika". Om det är någon elev som är nära att komma in, uppger läraren att de kan resonera om det. På frågan vad som avses med helhet svarar rektorn att han inte kan svara på det. Rektorn har uppfattat det som att det är en sammanvägd bedömning av samtliga momenten och vad helhetsintrycket är. Rektor uppger vidare att det handlar om att se om det upplevs naturligt i totalen. Enligt rektorn är det egentligen en subjektiv bedömning som lärarna gör utifrån sina referenser. På frågan om risk för godtycke i ett kriterium med beteckningen helhet svarar rektor att det är en konstnärlig verksamhet och att han gällande urvalet till dans varit bollplank till och lyssnat på hur danslärarna resonerar, för att stötta danslärarna till en rättvis bedömning. Han berättar att han har varit delaktig på vissa antagningsprov och också deltagit i sambedömningen efter provens genomförande, för att ställa frågor om hur lärarna bedömer och vilka grunder de har för bedömningen. På den specifika frågan om vad som kan förbättras i proverna för dans svarar rektor att skolan behöver hantera rutinerna bättre och säger vidare att de lärare som ska bedöma måste ha en sambedömning klar för sig innan man går in i antagningstesten. Rektor vet inte om detta funnits tidigare.

Motivering till föreläggande som ingripande

Skolinspektionen bedömer att det hos Fryxellska skolan saknas en förutsägbarhet i vilken poängnivå som krävs för antagning och en förutbestämd tydlighet om hur många elever som ska tas in på skolan. Därutöver beaktas otillåtna faktorer vid färdighetsproverna och bedömningskriterierna tillämpas inte alltid på ett godtagbart och förutsägbart sätt. Skolinspektionen bedömer vidare att den information som lämnas till vårdnadshavare om färdighetsprovets genomförande i delar är motstridiga och

otydliga. Vårdnadshavare och elever som söker sig till skolan vet därför inte på förhand exempelvis hur många platser som tillsätts, vad som krävs för att få ett godkänt prov, vilka färdigheter som provas eller hur ett urvalsförfarande går till. Den samlade bilden är att det föreligger brister i arbetet med mottagande och urval av elever till Fryxellska skolan. Verksamheten vid Fryxellska skolan uppfyller mot denna bakgrund inte författningarnas krav gällande öppenhet, objektivitet, förutsägbarhet och rättssäkerhet i mottagande- och urvalsförfarandet.

Skolinspektionen får förelägga en huvudman som står under dess tillsyn att fullgöra sina skyldigheter, om verksamheten inte uppfyller de krav som följer av de föreskrifter som gäller för verksamheten (26 kap. 10 § skollagen). Eftersom verksamheten vid Fryxellska skolan inte uppfyller författningarnas krav, finns skäl att förelägga Stiftelsen Fryx att fullgöra sina skyldigheter och vidta åtgärder för att avhjälpa bristerna.

I ärendets slutliga handläggning har även juristen Fia Rosholm deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

X Michael Hjalmarsson

Beslutsfattare

Signerat av: Michael Hjalmarsson

X Eva Hansson

Föredragande

Signerat av: Eva Hansson

Allmänt om tillsynen:

Mer om Skolinspektionens tillsyn hittar ni på www.skolinspektionen.se